

**Oponentský posudek disertační práce PaedDr. Lenky Pospíšilové**  
**Doktorský studijní program Lékařská psychologie a psychopatologie;**  
**studijní obor Psychologie na 1. lékařské fakultě UK**

**Téma disertační práce:**

**„Klinický obraz vývojové dysfázie v konceptu neurovývojových poruch.“**

**Školitel: prof. MUDr. Michal Hrdlička, CSc.**

**Konzultant: prof. MUDr. Vladimír Komárek, CSc..**

**Oponent: Doc. MUDr. Hana Ošlejšková, Ph.D.**

**Pracoviště: Klinika dětské neurologie LF MU a FN Brno**

Předložená disertační práce má celkově 175 stran textu.

Po výstižném abstraktu následuje souhrnný úvod s rekapitulací cílů práce. Dále pokračuje teoretická a výzkumná část práce a literatura.

Úvodem bych ráda zdůraznila, že jednou z předností předložené práce ve vědecké i klinické oblasti je fakt, že úzce navazuje na český motolský výzkum pod vedením prof. MUDr. Vladimíra Komárka, CSc. a prof. MUDr. Michala Hrdličky, CSc., jenž sám o sobě představuje úspěšné propojení oborů dětské neurologie a dětské psychiatrie v poznání dílčích modalit patofyziologie neurovývojových poruch (NVP). Výzkumníci porovnávali dysfatické a autistické pacienty se zdravými kontrolami pomocí neurovizuální MRI traktografie. Předložená disertační práce PaedDr. Lenky Pospíšilové je nesmírně cenným doplňujícím projektem dokazujícím význam vědeckého i klinického propojení dalšího samostatného oboru, a to klinické logopedie (ve studijním programu psychologie a psychopatologie 1. LF UK), tedy výzkumu řečového, jazykového a komunikačního profilu dysfatických a autistických dětí a jejich srovnání navzájem mezi sebou a se zdravými. Právě řeč, jazyk a komunikace jsou totiž jedním z klíčových projevů psychopatologie u spektra autistických poruch a pochopitelně zcela kruciólním projevem psychopatologie u dysfázie. Jelikož navzdory veškerým snahám světové vědy a výzkumu nalézt strukturální, funkční a genetické biomarkery NVP, které by bylo možno využít v běžné praxi, hraje v diagnostice nadále prioritní roli deskriptivní popis dané poruchy, a právě logopedie a psychologie v tomto mají

dominující pozice. Stále se musíme spoléhat na klinický obraz, získaný díky pozorováním a neuropsychologickým kognitivním a v neposlední řadě jazykovým testům.

Současný celosvětový trend, se kterým velmi dobře korespondují projekty MRI traktografie a téma předkládané disertační práce, je obě cesty propojovat. Nejenom proto, že jazykové testy determinují výběr probandů pro studie neurozobrazení a genetické, ale také proto, že diagnostika podmiňuje i volbu konkrétní aplikované nefarmakologické intervence, což je pochopitelně konečným cílem všech lékařských a nelékařských odborností.

Práce se zabývá hlavně vývojovou dysfázií (VD, vývojovou poruchou jazyka), jejímž projevem je narušení vývoje jazyka.

K vyšetření dysfatických dětí a zdravých kontrol autorka práce použila složenou diagnostickou baterii (diagnostický materiál) a výsledky mezi sebou porovnála. Autorka přitom přísně respektovala strukturu domén „řeči, jazyka a komunikace“. Shodnou diagnostickou baterií rovněž vyšetřila skupinu dětí s PAS, pro kterou je charakteristická porucha v komunikaci, ale pro část také porucha řeči a jazyka. Výsledky skupin VD a poruch autistického spektra (PAS) porovnála také mezi sebou, aby zjistila rozdíly i podobnosti.

Diagnostický materiál bylo v českých podmínkách velmi obtížné vytvořit a je to jeden z velkých přínosů práce. Lingvistická typologie jazyků podle morfologie, syntaxe a fonologie vysvětluje, proč není možno přebírat jazykové testy transkulturně prostým překladem. Tvorba jazykového testu pro děti je obecně velmi obtížná, protože vyžaduje věkovou specificitu. Český jazyk je handicapovaným jazykem, jelikož není světový. Ale ucelená diagnostická baterie pro VD neexistuje dokonce ani v angličtině, což dokresluje skutečnost o současných poznatcích a složitosti a rozsáhlosti jazykového konektomu.

Autorkou sestavený diagnostický materiál (testy) spolehlivě identifikoval jedince s VD, odlišil překrývající poruchu artikulace a vytvořil pilotní řečový, jazykový a komunikační profil dětí s VD v České republice. Vznikly i analogické profily dětí s PAS, které dosud nebyly předmětem českého výzkumu. Porovnání profilů obou skupin přineslo cenné poznatky o jejich vzájemném vztahu. Vývojová porucha jazyka a PAS se podobají v doménách řeči a jazyka, ale málo se podobají v komunikaci. Celkově to naznačuje překrývání obou poruch – tedy jejich propojení. Diferenciace dysfatických dětí (ev. s komorbiditou ADHD) od autistických je právě v odlišné komunikaci. Toto zjištění lze v diagnostice využít jako diferenciativně diagnostický znak obou v mnohém velmi blízkých neurovývojových vad.

### **Závěr posudku:**

Sumárně uvádím, že práce je formálně zpracována pečlivě a správně. Její rozsah i struktura jsou adekvátní. Byly správně zvoleny výzkumné cíle, metody včetně statistických. Cíle práce byly splněny. Následná interpretace výsledků je v srozumitelné návaznosti na klinickou praxi. Práci prolíná velmi pečlivé až perfekcionistačké používání terminologie i nomenklatury DSM-5 a MKN-10,11 a všechny pojmy jsou dobře vysvětleny. Téma je aktuální, je inovativní, práce přinesla nové poznatky v dané problematice a přispěla k rozvoji oboru. Předností práce je rovněž fakt, že přirozeně vyvěrá z báze dlouhodobé klinické zkušenosti autorky.

**Práce je vědeckým i praktickým přínosem v několika oblastech:**

- 1. V diagnostice VD a PAS.** Předkládá propracovanou a ucelenou diagnostickou baterii (diagnostický materiál, testy) pro diagnostiku v doménách „řeči, jazyka a komunikace“. Tato testovací baterie má navíc širší využití napříč spektrem NVP.
- 2. V diferenciální diagnostice nebo při odhalení komorbidit (polymorbidit) u VD a PAS a celého spektra NVP.**
- 3. V praxi, kdy precizní diagnostika má dopad na volbu terapeutické modality.**

Vysoce pozitivně hodnotím i její obecnou část, která je podrobná, zcela aktuální, přehledná a dobře využitelná i srozumitelná pro všechny zmíněné obory. Poskytuje tak globální vhled do skupiny NVP jednak jako celku, ale i ve všech podobnostech, průnicích i rozdílech jednotlivých NVP (s fokusem na VD a PAS).

Literatura je recentní a velmi obsáhlá (337 odkazů).

Další vědecký rozvoj v rámci této problematiky je možný a žádoucí. Skýtá možnosti pokračujícího výzkumu, například v ověření diferenciace VD a PAS kvalitní diagnostikou samostatných domén „řeči, jazyka a komunikace“, což má klinický i praktický význam v cílenější volbě nefarmakologické léčby u obou poruch. Praktická prospěšnost dalšího výzkumu vztahu mezi oběma diagnózami je v možnosti selektování podskupin PAS podle domény „jazyk“ a v identifikaci komorbiditních poruch (např. VD).

**Závěrem tedy konstatuji, že práce prokazuje předpoklady autora k samostatné tvořivé vědecké práci a k udělení titulu „Ph.D.“ za jménem. Udělení zmíněného titulu doporučuji.**

**Otázky:** Pozn. Pokládám je jako dětský neurolog

- 1) Jak si autorka vysvětluje nízký podíl narušené lexie ve výzkumné podskupině s PAS?
- 2) Jakou časovou náročnost představuje vyšetření 40 položek obsažených diagnostickém materiálu u dětí s VD a PAS?
- 3) Je možno pro běžnou klinickou praxi „časově racionalizovat diagnostický testovací materiál“ v doménách „řeč, jazyk a komunikace“?
- 4) Ve své práci uvádíte, že... cituji: „NVP navzdory tomu, že podléhají zraní, zkušenostem a učení (Mc Gregor, 2020) mají tendenci pokračovat do dospělosti ve stabilním kurzu bez remisí a recidiv (Thapar, Cooper, Rutter, 2017), některé příznaky mohou zmizet, jiné se objevit“.  
Jaký máte názor na možnost ovlivnit tíži poruchy každodenní **včasnou** prací rodičů – tréníngem. Čtení dětem každý večer, mluvení s dětmi od časného dětství, vysvětlování pojmů a dění, budování slovní zásoby a podobně?
- 5) Jaký máte názor na poměrně běžnou praxi praktických pediatrů, kdy odpovídají na dotazy rodičů v duchu: „Chlapec nemluví ještě ve 3 letech? Oni kluci mluví později, to přijde!. Aníž by je odeslali k vyšetření.
- 6) V jakém věku dítěte by diagnostika v daných doménách řeči, jazyka a komunikace měla ideálně probíhat?
- 7) Má logopedická péče pozitivní vliv na VD? Platí zde v nějaké míře „bez tréníngu není šampionů“? Plánujete toto zkoumat a v budoucnosti vědecky prokázat či vyvrátit?

V Brně dne 7. 1. 2022

Posudek vypracovala:

Doc. MUDr. Hana Ošlejšková, Ph.D., Klinika dětské neurologie LF MU a FN Brno